

С Т А Н О В И Щ Е

От проф. д.ю.н. Екатерина Илиева Матеева
Професор по Гражданско и семейно право

По конкурса за доцент по професионално направление Право 3.6.
(Гражданско процесуално право), публ. в ДВ, бр. 61 от 9.07. 2013
г., обявен от Варненски свободен университет „Черноризец
Храбър”

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 2650 от 9. 09. 2013 г. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ съм назначена за член на научното жури по конкурса за доцент по професионално направление Право 3.6. (Гражданско процесуално право), публ. в ДВ, бр. 61 от 9.07. 2013 г. с единствен кандидат **г-н Тодор Панайотов Коларов**.

1. Становище за изпълнение на изискванията по чл. 24, ал. 1, точки 1 и 2 и ал. 3 ЗРАСРБ:

От представените документи по конкурса е видно, че кандидатът г-н Тодор Панайотов Коларов формално отговаря на условията за заемане на академичната длъжност „доцент”, предвидени в разпоредбите на чл. 24, ал. 1, точки 1 и 2 и ал. 3 ЗРАСРБ и Наредба № 3 на ВСУ за академичния състав.

1.1. След завършване на висше юридическо образование по специалността „Право” в ЮФ на СУ „Св. Кл. Охридски” той е придобил **образователната и научна степен „доктор”** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки по професионално направление 3.6. „Право” в рамките на докторската програма по Международно право и международни отношения на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски”, Юридически факултет с тема на защитения дисертационен труд „*Съдебно сътрудничество между държавите-членки на Европейския съюз в борбата с международната организирана престъпност*” (Диплома № 1000025 от 23. май 2012 г.).

1.2. Видно от удостоверение № У-908 от 3.09.2013 г. на ПУ „П. Хилендарски”, Справка от 9.09. 2013 г. на ВСУ за учебната заетост на Т. Коларов за периода 2010-2013 г., Справка от 3.09.2013 г. на ПУ за педагогическата практика на Т. Коларов, Служебна бележка изх. № М-464 от 5.09.2013 г. на Магистърски факултет на Нов български университет и Писмо изх. № 3067 от 2.09.2013 г. на Американския университет в Благоевград, **г-н Тодор Панайотов Коларов е заемал през последните три години (2010-2013) длъжности на хоноруван университетски преподавател по различни правни дисциплини** в посочените висши училища на Р България, като от 2.01. 2013 г. е избран на академичната длъжност главен асистент в Катедра „Международно и сравнително право” на ЮФ на Пловдивския университет, която длъжност заема и понастоящем. В този тригодишен период кандидатът е изнасял лекционни курсове по дисциплините „Право на ЕС”, „Международно публично право”, „Права на човека”, „Вътрешен пазар и конкурентно право на ЕС”, „Дипломатическо и консулско право” и др. В ЮФ на ВСУ д-р Коларов е изнасял лекции по дисциплините „Европейско съдебно сътрудничество по наказателни дела”, „Организирана престъпност”, „Международно наказателно право”, а за учебната 2013-2014 г. в ЮФ на ВСУ са му възложени лекции

по дисциплината „Граждански процесуално право“ пред студентите - редовно обучение по специалността „Право“.

1.3. Д-р Т. Коларов е специалист от практиката. Според приложената от него автобиографична справка през последните две години той е извършвал консултантска дейност като независим експерт на Европейската комисия (TAIEX), на Асоциацията на американските юристи и България, на прокуратурата, на министерство на правосъдието и др. Общоизвестен факт е, че в периода от април 2011 г. до февруари 2012 г. кандидатът е оглавявал Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност (Комисията). През 2011 г. е бил председател на международната мрежа КАРИН.

1.4. От представените по конкурса документи на ВСУ за осигуряване на съответна преподавателска натовареност на кандидата като условие за обявяване на настоящия конкурс е видно, че са изпълнени и изискванията на чл. 24, ал. 3 ЗРАСРБ – висшето училище може да осигури аудиторна и извънаудиторна заетост на кандидата съгласно вътрешните си правила.

2. Становище за изпълнение на изискванията по чл. 24, ал. 1, т. 3 ЗРАСРБ:

2.1. За участието си в настоящия конкурс д-р Коларов е представил отпечатана книга на тема „Обезпечаването и отнемането на незаконно придобито имущество в гражданския процес“, Издателство на ВСУ, 2013 г. в обем от 131 страници, включително библиографската справка. Трудът е приет и насочен за отпечатване въз основа на рецензии на проф. д-р Симеон Тасев и доц. д-р Антон Грозданов с решение на Катедрения съвет на катедра „Правни науки“ на ЮФ на ВСУ, протокол № 9 от 17. 04. 2013 г. Съдържанието на изследването отговаря на формалното изискване по чл. 24, ал. 3 ЗРАСРБ да не повтаря темата на дисертационния труд за придобиване на образователната и научна степен "доктор".

Освен това кандидатът е представил за участие в конкурса и **6 статии, публикувани в български правни списания**, от които две - в сп. **Теза**; една статия - в сп. **Юридически свят**; една статия - в сп. **Съдийски вестник** и две статии, публикувани в **Електронното списание на ВСУ**. Представят се също и **2 научни доклада**, единият от които (на английски език) публикуван в сборник от юбилейна международна научна конференция, издаден от ПУ „Паисий Хилендарски“, а другият - непубликуван, изнесен на лятната научна сесия на ЮФ на ВСУ – м. юни 2013 г. Част от тях имат връзка с темата на книгата, с която кандидатът участва в настоящия конкурс (напр., непубликуваният доклад „Презумциите в закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество“, изнесен на лятната научна сесия на ЮФ на ВСУ – м. юни 2013 г.), а друга част са свързани с проблеми на международното сътрудничество по наказателни дела и др. въпроси на международното публично право.

2.2. Трудът на д-р Т. Коларов „**Обезпечаването и отнемането на незаконно придобито имущество в гражданския процес**“ е в обем от 131 страници, вкл. използваната библиография, и се състои от **увод** (нумериран от автора като точка първа) и **три други точки, разделени на подточки**, в които последователно авторът е изложил представата си за общата характеристика на отнемането на незаконно придобито имущество в гражданския процес, обезпечителното производство по чл. 37 и сл. от Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество (ЗОПДНПИ) и въпроси на исковото производство по този закон по чл. 74 и сл. **Липсва заключение**, в което да са обобщени теоретичните изводи от изследването и предложения *de lege ferenda* за подобряване на действащата уредба. Избраната от автора **структурата на изследването** - без същински увод, без обособени глави с

параграфи и точки и без заключение са все обстоятелства, които пречат от формална страна трудът да бъде определен *strictu sensu* като „монография“ по смисъла на чл. 24, ал. 1, т.3 ЗРАСРБ. С оглед на обема, структурата, съдържанието и естеството си изследването може да бъде квалифицирано по-скоро като *студия с характер на теоретико-практически коментар*.

Към изложението е приложен списък на **използваната литература**, включващ общо **24** библиографски единици, една от които на английски език (и то не специфично по темата на труда, а посветена на общо въведение към Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи), а останалите – на български. Като се има предвид, че *по изследваната от автора тема съществува богата чуждестранна научна литература, както и обилна документация на Венецианската комисия, буди недоумение фактът, че авторът не е проучил и използвал тези източници в своята работа, за да обогати научния анализ и изводите си.* Остава впечатлението, че авторът или не познава тези източници, или че не е имал възможност да ги осмисли при написване на книгата си. Липсата на задълбочен сравнителноправен поглед лишава труда от тази полезност, каквато той можеше да има за нашата теория и практика, ако г-н Коларов беше привлякъл и чуждестранния опит при разработване на проблематиката на труда.

Темата на труда е сложна и трудна. Отличава се с несъмнена актуалност и практическа значимост. В приложената справка за научните приноси на труда авторът е изтъкнал, че това е първо за нашата литература изследване по тази правна проблематика, но не е споменато, че на нашия книжен пазар съществува и друга монография с автор *Николай Николов*, озаглавена „*Гражданската конфискация по Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество*“, изд. *Фенея, С., 2013 г. от 195 страници с използване на 48 библиографски единици на български език и 10 чуждестранни източници*, чието излизане от печат, струва ми се, предхожда по време (макар и не дълго) отпечатването на труда, с който кандидатът участва в настоящия конкурс.

Работата е написана на **ясен юридически език, със стремеж за прецизен изказ.** **Полезното в рецензирания труд** е, че авторът опира изложението си на множество цитати от съдебната практика (макар и постановена по отменения закон), както и на Решение на Конституционния съд № 13 от 13. октомври 2012 г. по конст. дело № 6/2012 г. (обн. ДВ, бр. 82/26.10.2012 г.). Полза от изследването може да бъде видяна и в обстоятелството, че коментарът на действащите разпоредби се прави в съпоставка с уредбата по отм. Закон за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност и чрез този подход се прави опит за открояване на новостите в сега действащия ЗОПДНПИ; проблемът е, че на много места съжденията на автора се опират на отменения закон и това не винаги е видно за читател, който не познава в детайли старата и новата уредба (а старата и новата уредба изхождат от концептуални различия относно предпоставките за отнемането на имущество в полза на държавата). Интерес би трябвало да предизвика изложението в точка 2.2. (по номерацията на автора), която е посветена на опит за съпоставка и разграничение между конфискацията по НК и отнемането в полза на държавата по реда на ЗОПДНПИ, но за съжаление липсва по-задълбочен научен анализ и ясни изводи. Авторът се ограничава само да маркира съществуването на различия между тези два правни института, но не разкрива по-подробно юридическите отлики в материалноправните условия (фактическите състави), вида и характера на двете производства, чрез които се осъществява отнемането в полза на държавата (стр. 14-15 от труда).

2.3. Към труда могат да бъдат отправени **редица критични бележки по същество**, които – ако бъдат взети предвид от автора при следващи издания на книгата,

биха могли да допринесат за повишаване на качеството на изследването и ползата от него за нашата доктрина и практика.

- 2.3.1. В структурно и съдържателно отношение изследването страда от **очевиден вътрешен дисбаланс и правно-логическа незавършеност**. Точка 1 (това е по същество опит за увод) е в обем от 2 страници, цялата точка 2 относно общата характеристика на отнемането на незаконно придобито имущество е общо 10 страници, а останалите две точки са от по няколко десетки страници. Необяснимо е, защо уводната част на работата **не определя точно предмета и обекта** на теоретичното изследване, а се задоволява само да види задачата му в „*посочване на новостите, въведени в режима на отнемане на имущество, които станаха факт със Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество (Обн. ДВ, бр. 38 от 18. май 2012 г.), като се използва натрупания опит и съдебна практика по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност*“ (цитат от стр. 8 на труда). **Така определена, задачата на труда го обрича да бъде просто едно описателно изложение с квази-коментарен характер** и го отдалечава от дълбочината на едно същинско аналитично, монографично изследване, каквото се изисква по закон (чл. 24, ал. 1 ЗРАСРБ) като условие за заемане на академичната длъжност «доцент» във висше училище. Впрочем, на много места в труда изложението просто възпроизвежда под формата на обемни цитати извлечения от съдебни актове и от съчинения на водещите теоретици в областта на гражданското процесуално право (проф. Силяновски, проф. Сталев, проф. Стамболиев и др.), като липсва същински задълбочен теоретичен анализ и най-вече – **не винаги може да се открие ясно изразено собствено теоретично виждане на автора по обсъжданата проблематика**. На редица места в изложението (напр., стр. 9, 11, 20, 41, 51 и др.) се прибягва до едно по-скоро самоцелно цитиране на становища на водещи специалисти в областта на гражданското процесуално право по общоизвестни и напълно безспорни въпроси на гражданския процес, без да става ясно с какво тези позовавания допринасят за изясняване на особеностите на производството по отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество – нещо, което би трябвало да е логическият център на това изследване (ако се съди по заглавието му). Необяснимо е и защо авторът си е спестил съпоставката с отнемането на незаконно придобито имущество по глава III от отм. Закон за собствеността на гражданите от 1973 г. – нещо, което има смисъл поради редицата прилики между двете уредби и със сигурност щеше да повиши научната и практическа полза от труда му. Както посочих, сериозен недостатък на работата е и **липсата на заключение**, което да обобщава научните изводи от авторовите разсъждения и да обосновава предлаганите от него изменения с цел подобряване на действащата уредба.
- 2.3.2. В работата се поддържат някои **несъстоятелни от теоретично гледище становища**, като това, че *отнемането по реда на Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество показвало прилики по-скоро с облигационното право да се иска възстановяване на полученото без основание, аналогично на предвиденото в чл. 55 ЗЗД право* (така стр. 11–13 от труда). Въз основа на това авторът достига до

извода, че «заштитеното субективно право е облигационно и е аналогично, макар и различно от правото да се иска полученото без правно основание по смисъла на чл. 55 от ЗЗД» (така стр. 13, най-долу). Формално, авторът черпи опора за този си извод от мотивите към Решение на Конституционния съд № 13 от 13. октомври 2012 г. по конст. дело № 6/2012 г. (вж. бележка № 11 под линия на стр. 13 от труда), но изобщо не навлиза в анализ на аргументите на КС и най-вече на *аспекта*, от който този въпрос се обсъжда в посочения съдебен акт. Поддържайки изложеното виждане, г-н Коларов не е съобразил, че така наречената „гражданска конфискация“ по Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество е *самостоятелен правен институт, който преследва специфични правно-политически цели* (арг. от чл. 1 от този закон), и с оглед на това правно-техническата конструкция на неоснователното обогатяване по чл. 55, ал. 1, предл. първо от ЗЗД (връщане на дадено при начална липса на основание) е съвършено неподходяща за обясняване на особената правна природа на защитеното материално субективно право на държавата да отнеме незаконно придобито имущество в своя полза. Г-н Коларов не е съобразил, че в основата на кондикцията по чл. 55, ал. 1, предложение първо ЗЗД («дадено без основание») стои винаги една пряка «престаяния» (нещо «дадено» от искация връщането му), която не погасява задължение, тъй като такова задължение изобщо не е възникнало поради нищожност на сделката (акта) с правопораждащото действие. В основата на правно-техническата конструкция на иска по чл. 55, ал. 1, предл. първо ЗЗД стои **едно по начало разрешено (позволено) от правопорядъка ни «придобиване» на облага, което обаче не трябва и не може да се запази като правно състояние, тъй като е получено при начална липса на основание.** Правото по чл. 55, ал. 1, предл. първо ЗЗД принадлежи на лицето, което е дало «нештото» (облагата) при начална липса на основание. А в хипотезите, уреждани от Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество, **държавата не е дала облагата** (nezakonno придобитото имущество) на ответника, за да си я иска обратно като дадено при начална липса на основание. Освен това, г-н Коларов пропуска, че по начало на връщането на даденото при начална липса на основание по чл. 55, ал. 1, предложение първо ЗЗД е **чужд санкционният елемент**, докато именно такъв характер е налице при граждanskата конфискация по Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество. Всичко това издава концептуална неяснота в теоретичните виждания на автора относно правната квалификация на защитаваното в процеса материално субективно право, която той предлага.

3. Постановъчно неправилният възглед на г-н Коларов за същността на защитаваното материално право на българската държава в производството по Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество е обусловил и вътрешно противоречивите теоретични схващания на автора относно вида и характера на търсената в процеса правна защита, т.е. относно вида на иска, които предявява пред съда Комисията за отнемане на незаконно придобито имущество. На места се застъпва тезата за *конститутивен характер на иска* (вж. стр. 51); в същото време, обаче, материалноправната квалификация на защитаваното в процеса материално право на държавата като „аналогично на

предвиденото в чл. 55 ЗЗД право» (така стр. 11 от труда) съдържа внушения за осъдителен характер на този иск, тъй като няма спор, че кондикционните искове са осъдителни с оглед вида и характера на търсената защита. Истината е, че самият законодател не е достатъчно последователен – той е определил иска на Комисията за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество като «осъдителен» - арг. от чл. 75, ал. 1 от ЗОПДНПИ. Що се отнася до исковете против трети лица, те са квалифицирани като искове за „установяване на обстоятелството, че имуществото е незаконно придобито и за обавяване на недействителността на правни сделки”, т.е. като установителни – арг. от чл. 75, ал. 2 ЗОПДНПИ. Но по-скоро Т. Коларов е прав да квалифицира иска по чл. 74, ал. 1 ЗОПДНПИ за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество като конститутивен с оглед на материалноправните последици от уважаването му. Така е, защото Комисията упражнява по съдебен ред едно преобразуващо право на българската държава да отнеме незаконно придобито имущество при наличие на предвидените в закона условия, в резултат от което – при уважаване на иска по чл. 74, ал. 1 от закона, настъпва правна промяна в правната сфера на ответника; той изгубва вещните си права върху отнетото имущество, а негов собственик става държавата автоматично, по силата на съдебното решение по уважения иск по чл. 74 от закона. Налице е специфичен способ за придобиване на право на собственост от държавата. С оглед на казаното следва да се има пред вид, че отбеляната непоследователност в теоретичните възгледи, поддържани в рецензирания труд, се дължат в немалка степен на редицата несъвършенства в самите законови разпоредби – обект на тълкуване в труда.

4. Независимо от направените по-горе критични бележки би могло да се приеме, че от гледна точка на обема си цялостната научна продукция, с която д-р Тодор Коларов участва в настоящия конкурс, може да бъде определена като «равностойни публикации в специализирани научни издания, които не повтарят представените за придобиване на ОНС «доктор» трудове» по смисъла на т. 3 на чл. 24, ал. 1 ЗРАСРБ. Може да се приеме, че изложението в точки 3 и 4 от рецензирания труд разкрива познанията на автора по основни въпроси на българския граждански процес. Към това трябва да се добави и сериозният практически опит на кандидата, който може да бъде полезен в преподавателската му работа с оглед изискването на повишаване на практическата подготвеност на възпитаниците на висшите училища в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на горната комплексна прещенка намирам, че д-р Тодор Панайотов Коларов отговаря формално на всички условия по чл. 24, ал. 1, точки 1, 2, букви „а” и „б”, т. 3 и ал. 3 от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент” на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър” по професионално направление 3.6. Право (Гражданско процесуално право), поради което ще гласувам в подкрепа на решението на научното жури да предложи на Академическия съвет на ВСУ да избере кандидата на академичната длъжност „доцент”.

23. октомври 2013 г.

Проф. д.ю.н. Екатерина Матеева